

RECHTSPRAAK

RAAD VAN STATE 7 MEI 2007

Het Koninklijk Besluit dat geen beslissing bevat met betrekking tot de toekenning van de titel van erenotaris, houdt de impliciete beslissing in dat niet wordt ingegaan op de vraag van de verzoeker om de eretitel van zijn ambt te mogen dragen.

De Raad van State acht het aannemelijk, gelet op de context waarin aan notarissen de eretitel van het ambt wordt verleend, dat het weigeren van deze vergunning tot het dragen van de eretitel een moreel nadeel oplevert, en dat dit voor de betrokkene een ernstig nadeel is. Door de onmiddellijke tenuitvoerlegging van zulk een impliciete beslissing zou de betrokken notaris een moeilijk te herstellen nadeel lijden, doordat hij niet verder betrokken kan worden bij een aantal aspecten van het notarisambt.

nr. 170.882

in zake: C.R.

tegen:

de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van Justitie

De voorzitter van de IXe kamer,

Gezien het verzoekschrift dat C.R. op 22 januari 2007 heeft ingediend om de schorsing te vorderen van de tenuitvoerlegging van “het Koninklijk Besluit van 16 maart 2006, bekendgemaakt in het *staatsblad* van 23 november 2006, in de mate dit besluit op zijn verzoek om met ingang van zijn ontslag als notaris, dit is bij de eedaflegging van zijn opvolger, de eretitel van zijn ambt te mogen dragen, niet ingaat”;

(...)

Over de gegevens van de zaak

1. De verzoeker was notaris met standplaats te T. Bij schrijven van 3 augustus 2005 bood hij zijn ontslag aan. Tevens verzocht hij om de toekenning van de eretitel van notaris.

Op 9 augustus 2005 vroeg de Minister van Justitie aan de procureur des Konings te B. “of er enig bezwaar tegen bestaat dat het ontslag van betrokkene wordt aanvaard”. Bij schrijven van 18 augustus 2005 deelde de Kamer der Notarissen van de provincie W. V. aan de procureur des Konings te B. mede dat zij een gunstig advies gaf voor de toekenning van de eretitel.

Bij schrijven van 5 september 2005 antwoordde de procureur des Konings aan de Minister van Justitie dat de verzoeker in verdenking was gesteld in een dossier van kasgeldvennootschappen, en dat het in die omstandigheden “dan ook aangewezen (leek) om de afhandeling van dit dossier, dat thans werd medegedeeld voor eindvordering, af te wachten”. Op 29 september 2005 vroeg de minister meer informatie over de ernst van de feiten en over de eventuele timing inzake het gerechtelijk onderzoek. Daarop antwoordde de procureur des Konings met een schrijven van 30 november 2005, geredigeerd als volgt: “In antwoord op uw brief van 29 september heb ik de eer u ter kennis te brengen dat mijn ambt zijn standpunt, dat verwoord werd in mijn brief van 5 september, thans herzielt.

Na ruggespraak met de behandelende magistraat is in eerste instantie komen vast te staan dat het dossier, dat op vandaag nog steeds het voorwerp uitmaakt van een gerechtelijk onderzoek – de eindvordering is nog niet eens af – in elk geval nog jaren zal aanslepen vooraleer het ten gronde definitief zijn beslag zal krijgen.

Anderzijds wordt naar de inhoud toe notaris R. verweten dat hij in het kader van een aantal kasgeldvennootschapsconstructies zijn ambt heeft verleend bij het verlijden van een aantal akten terwijl hij had moeten weten dat stromannen werden gebruikt. Dit verwijt is uiteraard één zaak. Vandaar besluiten tot een strafrechtelijke verantwoordelijkheid lijkt mij evenwel niet evident, zeker niet nu de penale bewijslevering inzake kasgeldvennootschappen op zich al een hele opgave is en zal zijn.

Rekening houdende met de aanvullende gegevens is mijn ambt dan ook van oordeel dat het niet langer houdbaar is om mijn bezwaar tegen het ontslag van notaris R. *hic et nunc* nog langer te handhaven.”

Bij Koninklijk Besluit van 16 maart 2006 werd aan de verzoeker op zijn verzoek ontslag verleend uit zijn ambt, met ingang van de datum van de eedaflegging van zijn opvolger. In de aanhef werd onder meer verwezen naar het gunstig advies van de procureur des Konings “betreffende het verlenen van het ontslag”. Noch in het dispositief van het besluit, noch in de aanhef ervan, werd met een woord gerept over het verzoek van de verzoeker om gemachtigd te worden tot het dragen van de eretitel van zijn ambt. Dit besluit vormt het voorwerp van de voorliggende vordering tot schorsing.

Het Koninklijk Besluit van 16 maart 2006 is op 24 mei 2006 ter kennis gebracht van de verzoeker en van de voorzitter van de Nationale Kamer van de Notarissen van België. In het begeleidend schrijven werd medegedeeld dat dit besluit bekendgemaakt zou worden samen met het

koninklijk besluit waarbij de opvolger van de verzoeker benoemd zou worden. Beide besluiten zijn bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 23 november 2006.

De opvolger van de verzoeker heeft op 30 november 2006 de eed afgelegd.

2. In een schrijven van 29 december 2006 deelde de raadsman van de verzoeker aan de Minister van Justitie mede dat zijn cliënt het stilzwijgen van het Koninklijk Besluit van 16 maart 2006 over zijn verzoek om toegelaten te worden tot het honorariaat niet anders kon begrijpen dan als een onthouding of een weigering om aan zijn verzoek te voldoen. Voorts wees de raadsman erop dat de procureur des Konings niet gevraagd was om een advies te geven over het verzoek tot het verlenen van de eretitel, en dat uit een gesprek met de bevoegde eerste substituut van de procureur des Konings was gebleken dat het advies in voorkomend geval gunstig geweest zou zijn. Ten slotte ging de raadsman in op de inhoudelijke aspecten van de weigering van de eretitel. Met name wees hij erop dat de loutere omstandigheid dat de verzoeker in verdenking was gesteld, niet betekende dat hij ook een verdachte was, zodat hij ten volle het vermoeden van onschuld genoot. Om die reden verzocht de raadsman met aandrang “de vraag tot het bekomen van de eretitel alsnog aan Zijne Majesteit de Koning te willen voorleggen”.

Bij schrijven van 9 januari 2007 gaf de Minister van Justitie het volgende antwoord:

“Het is gebruikelijk, als er een gerechtelijk onderzoek ingesteld is, dat er geen eretitel kan worden toegekend. Als het onderzoek afgerond is en de heer R. buiten vervolging wordt gesteld, kan hij opnieuw een aanvraag voor het toekennen van de eretitel doen. Het advies betreffende de eretitel zal dan terug aangevraagd worden aan de heer procureur des Konings bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te B. Indien zijn advies gunstig zou zijn, kan alsnog de eretitel aan de heer R. toegekend worden.”

Over de ontvankelijkheid van de vordering

3.1. De verwerende partij werpt een eerste exceptie van onontvankelijkheid van de vordering op, afgeleid uit het ontbreken van een voorwerp ervan. Zij voert aan dat in het bestreden besluit nog geen beslissing genomen werd betreffende het voeren van de eretitel van notaris. Hoogstens kan uit dat besluit een impliciete beslissing worden afgeleid, met name dat de verwerende partij het verzoek tot het verkrijgen van de titel van erenotaris voorlopig aanhoudt, hangende het strafonderzoek, maar een dergelijke voorlopige beslissing, genomen in afwachting van een eindbeslissing, is niet vatbaar voor vernietiging. Alleszins kan uit het bestreden besluit niet zonder meer worden afgeleid dat de titel van erenotaris aan de verzoeker wordt geweigerd. De verwerende partij besluit dat, nu in het bestreden besluit geen beslissing wordt genomen

met betrekking tot de titel van erenotaris, de vordering tot schorsing van dat besluit, in zoverre het niet ingaat op de vraag van de verzoeker om de eretitel van zijn ambt te mogen dragen, zonder voorwerp is.

3.2. Uit het dossier blijkt dat de verzoeker uitdrukkelijk gevraagd heeft om hem, naar aanleiding van het inwilligen van zijn verzoek om hem ontslag uit zijn ambt te verlenen, ook de eretitel van dat ambt toe te kennen. Het bestreden besluit verleent de verzoeker ontslag uit zijn ambt, maar rept met geen woord over het verzoek tot toekenning van de eretitel van het ambt.

Het ontbreken van een uitdrukkelijke beslissing over het verzoek tot toekenning van de eretitel van het ambt kan in de gegeven omstandigheden niet anders uitgelegd worden dan als een impliciete beslissing om de vergunning tot het dragen van de eretitel niet te verlenen. Dat de verwerende partij later op die beslissing kan terugkomen, en de verzoeker alsnog de gevraagde vergunning kan verlenen, doet aan het voorgaande geen afbreuk.

Deze interpretatie van de draagwijdte van het bestreden besluit vindt bevestiging in het schrijven van de Minister van Justitie van 9 januari 2007. Daarin wordt immers gesteld dat geen eretitel is toegekend, dat de verzoeker later een nieuwe aanvraag kan indienen tot het verkrijgen van de eretitel, en dat hem dan alsnog de eretitel toegekend kan worden.

Nu de vordering strekt tot de schorsing van de tenuitvoerlegging van het Koninklijk Besluit van 16 maart 2006, “in de mate dat dit besluit op (het verzoek van de verzoeker) om met ingang van zijn ontslag als notaris... de eretitel van zijn ambt te mogen dragen, niet ingaat”, lijkt het wel degelijk een bepaald voorwerp te hebben.

In de huidige stand van het geding kan de exceptie dan ook niet aangenomen worden.

(...)

Over de gegrondheid van de vordering tot schorsing

(...)

6.1. De verzoeker roept onder meer een tweede middel in, afgeleid uit de schending van artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 april 1908 betreffende het honorariaat van de notarissen, artikel 6, lid 2, van het Europees Verdrag over de rechten van de mens en artikel 14, lid 2, van het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, de artikelen 97, C, en 110, § 1, van de Notariswet van 16 maart 1803, het zorgvuldigheidsbeginsel, het algemeen beginsel van de hoorplicht en het materieel motiveringsbeginsel.

In een eerste onderdeel voert de verzoeker in essentie aan dat uit de gegevens die de verwerende partij hem heeft meegedeeld, moet worden afgeleid dat niet is ingegaan op zijn vraag om hem de eretitel van zijn ambt te verlenen om de enkele reden dat verzoekende partij in een gerechtelijk onderzoek is betrokken, in het kader waarvan hij

door de onderzoeksrechter in verdenking is gesteld. De enkele inverdenkingstelling doet (echter) niets af aan het verdragsrechtelijk gewaarborgd vermoeden van onschuld. Voorts blijkt niet dat de verwerende partij zich omtrent een en ander diepgaander heeft geïnformeerd en objectieve gegevens heeft ingezameld waaruit in redelijkheid zou kunnen worden afgeleid dat ook in dit voorbereidend stadium van de rechtspleging reeds moet worden aangenomen dat er geen verdienstelijke ambtsuitoefening is geweest. Integendeel had het schrijven van de procureur des Konings te B. van 30 november 2005 haar tot uiterste voorzichtigheid moeten aanmanen, gelet op het uiterst gereserveerde karakter ervan. Door niettemin de eretitel te weigeren, heeft de verwerende partij het vermoeden van onschuld miskend en artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 april 1908 (begrip "zich verdienstelijk maken") miskend, evenzeer als het zorgvuldigheidsbeginsel (geen behoorlijk en grondig dossieronderzoek) en het materieel motiveringsbeginsel. In een tweede onderdeel voert de verzoeker in essentie aan dat uit de artikelen 97, C, en 110, § 1, van de Notariswet volgt dat het verlies van de eretitel een hoge tuchtsanctie is, die alleen door de territoriaal bevoegde rechtbank van eerste aanleg kan worden uitgesproken, in het kader van een procedure die op tegenspraak verloopt en die in de aanwending van rechtsmiddelen voorziet. Het niet verlenen van de eretitel komt bij de ontslagnemende notaris over als een feitelijke tuchtsanctie, en dit wordt ook zo ervaren door de confraters, de familie, het cliënteel, het personeel en de kennissenkring. Door af te stappen van de algemeen gevolgde gedragslijn, namelijk het toekennen van het honorariaat bij ontslagneming na een ambtsuitoefening van minstens tien jaar, omwille van de enkele omstandigheid dat de notaris in een gerechtelijk onderzoek is betrokken, is de verwerende partij in werkelijkheid vooruitgelopen op de tuchtrechtelijke bevoegdheid van de bevoegde rechtbank. De eretitel weigeren op grond van een aan de verzoekende notaris beweerd persoonlijk verwijtbaar gedrag vereist vanuit het oogpunt van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur dat de betrokkene minstens vooraf wordt gehoord en dat hem de mogelijkheid wordt geboden zich nader te verklaren. Door aan de hoorplicht voorbij te gaan heeft de verwerende partij meteen ook het zorgvuldigheidsbeginsel geschonden, want ze heeft beslist op basis van een volstrekt onvolledig dossier.

6.2. De verwerende partij antwoordt op de twee onderdelen samen. Zij herhaalt dat de verzoeker er ten onrechte van uitgaat dat zij in het bestreden besluit een beslissing heeft genomen over de toekenning van de titel van erenotaris. Daarenboven volgt uit het Koninklijk Besluit van 27 april 1908 dat de titel van erenotaris "kan" worden toegekend indien de notaris zich "verdienstelijk" heeft gemaakt. De tegenpartij handelt dan ook niet kennelijk onredelijk indien zij, zoals te dezen, voor de beoordeling

van het verdienstelijk karakter van de ambtsuitoefening van de verzoeker de uitkomst afwacht van de hangende strafprocedure met betrekking tot oplichting. De machtiging tot het voeren van de titel van erenotaris is noch een recht, noch een gunst, doch enkel een erkenning van de verdienstelijkheid. Door de beslissing over de toekenning van de eretitel uit te stellen, heeft de tegenpartij net zorgvuldig gehandeld, nu zij een definitieve beslissing enkel wenst te nemen nadat duidelijkheid is gecreëerd over de betrokkenheid van de verzoeker in het dossier van de kasgeldvennootschappen. Ten slotte kan de verzoeker moeilijk voorhouden dat er in het voorliggende geval sprake is van een tuchtstraf als bedoeld in artikel 97, C, van de Notariswet (schorsing of verlies van de titel van erenotaris); er kan immers niet ontnomen worden wat men nog niet heeft.

6.3. Voor het onderzoek van het eerste onderdeel moet uitgegaan worden van hetgeen is bepaald in artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 april 1908 tot instelling van het honorariaat van de notarissen:

"Alle notaris ontslagnemer die, in zijn ambtsvervulling, zich verdienstelijk heeft gemaakt, kan door Ons gemachtigd worden tot het voeren van de titel van erenotaris."

Bij het onderzoek van de eerste exceptie van onontvankelijkheid is reeds vastgesteld dat het bestreden besluit impliciet weigert de vergunning tot het dragen van de eretitel te verlenen. Het eerste onderdeel doet onder meer de vraag rijzen of de verwerende partij op een zorgvuldige wijze tot die beslissing is gekomen.

Op grond van de artikelen 6, lid 2, van het Europees Verdrag over de rechten van de mens en 14, lid 2, van het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, geniet eenieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd het vermoeden van onschuld totdat zijn schuld volgens de wet bewezen is. Dit geldt ook voor degenen die, zoals de verzoeker, in verdenking gesteld zijn, zolang er geen uitspraak is van de strafrechter.

Uit het voorgaande volgt dat het enkele feit van de inverdenkingstelling van de verzoeker geen voldoende reden kan vormen om aan te nemen dat hij zich in zijn ambtsvervulling niet verdienstelijk heeft gemaakt, en dat hij daardoor niet aan de voorwaarde voldoet om gemachtigd te worden tot het voeren van de titel van erenotaris. Zo de inverdenkingstelling van een ontslagnemende notaris de verwerende partij vanzelfsprekend tot de nodige voorzichtigheid moet aanzetten wanneer zij overweegt de machtiging tot het dragen van de eretitel te verlenen, zo ook moet de weigering van zulke machtiging steunen op nadere gegevens die in een dergelijk geval blij kunnen geven van het niet vervuld zijn van de voorwaarde bedoeld in artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 april 1908.

Te dezen blijkt uit de gegevens van het dossier dat de verwerende partij het advies heeft ingewonnen van de procureur des Konings te B. In zijn schrijven van 5 september

2005 deelde deze mee dat de verzoeker in verdenking was gesteld in een dossier van kasgeldvennootschappen. Dat feit was voor de procureur des Konings aanleiding om aan de Minister van Justitie het advies te geven de afhandeling van het strafdossier af te wachten. Terecht vroeg de verwerende partij daarop, bij schrijven van 29 september 2005, om nadere preciseringen. In zijn antwoord van 30 november 2005 verklaarde de procureur des Konings, die inmiddels contact genomen had met de behandelende magistraat, zijn eerder ingenomen standpunt te herzien. Rekening houdend met het feit dat een definitieve uitspraak nog lang op zich zou laten wachten en met het feit dat het bestaan van enige strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de verzoeker “niet evident zeker” was, oordeelde hij dat het niet langer houdbaar was om zijn bezwaar tegen het ontslag van de verzoeker uit zijn ambt te handhaven.

Weliswaar werd de procureur des Konings niet uitdrukkelijk om een advies gevraagd over de vraag van de verzoeker om de eretitel van zijn ambt te mogen dragen. Het schrijven van de procureur des Konings van 30 november 2005 is echter van die aard dat het, ook voor wat de bedoelde vraag betreft, beschouwd kon worden als een relativering van het belang dat aan de inverdenkingstelling gehecht moest worden. Minstens moest dat advies de verwerende partij ertoe aanzetten om zich nader te informeren over de opportuniteit van het weigeren, zelfs voorlopig, van de machtiging tot het dragen van de eretitel. Uit het dossier blijkt evenwel niet dat de verwerende partij zich op grond van andere gegevens ervan heeft vergewist dat de inverdenkingstelling van de verzoeker, ondanks het relativierend advies van de procureur des Konings, een reden was om aan te nemen dat de verzoeker zich in zijn ambtsvervulling niet verdienstelijk heeft gemaakt. In deze stand van het geding lijkt de conclusie dan ook te zijn dat de bestreden beslissing genomen is met miskennis van het zorgvuldigheidsbeginsel. In zoverre is het eerste onderdeel dan ook ernstig.

7.1. In verband met het vereiste inzake het moeilijk te herstellen ernstig nadeel voert de verzoeker in essentie aan dat het de normale gang van zaken is dat een notaris naar aanleiding van zijn ontslag wordt gemachtigd om de titel van erenotaris te dragen. De omstandigheid dat hem de eretitel niet wordt verleend, maakt de gewezen notaris per definitie verdacht en maakt hem tot voorwerp van minachting. Het niet verkrijgen van de eretitel is voor de uittredende notaris dan ook een schandvlek, een blaam, een publieke oneer. De omstandigheid dat de verzoeker na een buitenvervolginstelling of na een vrijspraak alsnog in ere kan worden hersteld, kan te dezen niet worden aangevoerd, vermits uit het schrijven van de procureur des Konings van 30 november 2005 blijkt dat de afloop van de rechtszaak “in elk geval nog jaren zal aanslepen”. De ernstige morele schade dreigt aldus onherstelbaar te

worden. De verzoeker voert voorts aan dat hij in zijn professionele omgeving als een pestlijder met de vinger wordt gewezen. Voorts wordt hij uit het notarieel gemeenschapsleven verbannen, omdat hij verstoken is van een aantal prerogatieven die het genoemde Koninklijk Besluit van 27 april 1908, de notariswet en het Koninklijk Besluit van 10 januari 2002 (betreffende het beheer van de door een notaris ontvangen sommen, effecten en geldswaardige papieren aan toonder en betreffende het toezicht op de boekhouding van de notarissen) aan erenotarissen verlenen.

7.2. De verwerende partij is vooreerst van oordeel dat de verzoeker geen nadeel lijdt, nu het bestreden besluit geen beslissing bevat met betrekking tot de toekenning van de titel van erenotaris. Zelfs indien aangenomen zou worden dat het bestreden besluit toch een definitieve beslissing zou bevatten over het al dan niet toekennen van die titel, toont de verzoeker niet aan dat het door hem ingeroepen moreel nadeel onherstelbaar is: dat nadeel kan immers hersteld worden door de morele genoegdoening die een vernietiging van de bestreden handeling hem verleent. In zoverre de verzoeker verwijst naar de wettelijke functies die hij momenteel niet kan invullen, merkt de verwerende partij op dat dit nadeel niet van die aard is dat het enkel via de voorliggende procedure tot schorsing kan worden verholpen. Ten slotte wordt het gebrek aan een moeilijk te herstellen ernstig nadeel volgens de verwerende partij bevestigd door het feit dat de verzoeker, die reeds bij brief van 24 mei 2006 in kennis gesteld werd van het bestreden besluit, bijna acht maanden gewacht heeft om de vordering tot schorsing in te stellen. Dat lange talmen spreekt op zichzelf het bestaan tegen van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel.

7.3. Zoals hiervóór reeds is opgemerkt, houdt het bestreden besluit de impliciete beslissing in dat niet ingegaan wordt op de vraag van de verzoeker om de eretitel van zijn ambt te mogen dragen.

De verwerende partij betwist niet dat de verzoeker, ten gevolge van een dergelijke beslissing, een moreel nadeel lijdt. De Raad van State acht het ook aannemelijk, gelet op de context waarin aan notarissen de eretitel van het ambt wordt verleend, dat het weigeren van de vergunning tot het dragen van de eretitel een moreel nadeel oplevert, en dat dit voor de betrokkene een ernstig nadeel is. Nu dit nadeel voorts voortvloeit uit een beslissing die steunt op de betrokkenheid van de verzoeker bij een strafprocedure, en nu het aannemelijk is dat dit verband ook door de omgeving van de verzoeker gelegd zal worden, komt het nadeel tevens als moeilijk te herstellen voor.

Uit de door de verzoeker aangehaalde wettelijke en reglementaire bepalingen (artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 27 april 1908, artikelen 37, § 2, en 100 van de Wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt, en artikel 10 van het Koninklijk Besluit van 10 januari 2002)

volgt voorts dat de verzoeker, doordat hij niet gemachtigd is de eretitel van zijn ambt te dragen, met ingang van de datum waarop hem ontslag is verleend, niet betrokken kan worden bij een aantal aspecten van het notarisambt, terwijl dit voor erenotarissen wel het geval is. Voor een ontslagnemende notaris is dit een bijkomend, ernstig nadeel. Een eventuele vernietiging van de bestreden beslissing kan dit nadeel niet herstellen.

De verzoeker maakt aldus aannemelijk dat hij door de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de bestreden impliciete beslissing een moeilijk te herstellen ernstig nadeel lijdt.

Aan die conclusie wordt geen afbreuk gedaan door het feit dat de verzoeker na de kennisneming van het bestreden besluit acht maanden gewacht heeft alvorens de voorliggende vordering in te stellen. Tot aan de eedaflegging van zijn opvolger, op 30 november 2006, bleef hij immers notaris. Tot dat ogenblik, minstens tot op het ogenblik van de bekendmaking van het bestreden besluit in het *Belgisch Staatsblad* van 23 november 2006, ondervond hij nog niet de nadelige gevolgen van de bestreden beslissing. Bovendien bleef, bij gebreke van een uitdrukkelijk afwijzende beslissing over de vraag van de verzoeker om gemachtigd te worden tot het dragen van de titel van erenotaris, tot aan de eedaflegging van zijn opvolger de mogelijkheid bestaan dat die machtiging alsnog verleend zou worden, met als gevolg dat het aangevoerde nadeel niet zou ontstaan. In die omstandigheden kan het niet eerder instellen van de vordering tot schorsing niet uitgelegd worden als een bewijs dat het aangevoerde nadeel niet voldoende ernstig is.

Besluit:

Artikel 1

Bevolen wordt de schorsing van de tenuitvoerlegging van het Koninklijk Besluit van 16 maart 2006 waarbij aan de heer R.C. op zijn verzoek ontslag verleend wordt uit zijn ambt van notaris ter standplaats T., in zoverre daarbij impliciet beslist wordt hem niet de machtiging te verlenen tot het dragen van de eretitel van zijn ambt.

Artikel 2

Dit arrest zal in het *Belgisch Staatsblad* worden bekendgemaakt op dezelfde wijze als het geschorste besluit.

Artikel 3

De uitspraak over de bijdrage in de betaling van de kosten wordt uitgesteld.

Aldus te Brussel uitgesproken in openbare terechtzitting, op 7 mei 2007, door:
de H.P. LEMMENS, kamervoorzitter,
Mevr. V. WAUTERS, griffier.

NOOT: “DE OMSTANDIGHEID DAT HEM DE ERETITEL NIET WORDT VERLEEND, MAAKT DE GEWEZEN NOTARIS PER DEFINITIE VERDACHT EN MAAKT HEM TOT VOORWERP VAN MINACHTING” (1)

1. Het hiervoor gepubliceerde arrest van de Raad van State heeft de tenuitvoerlegging geschorst van een koninklijk besluit waarbij een notaris op zijn verzoek ontslag werd verleend uit zijn ambt, in zoverre daarbij impliciet beslist werd hem niet de machtiging te verlenen de eretitel van zijn ambt te dragen.

2. De titel erenotaris wordt geregeld bij Koninklijk Besluit van 27 april 1908 (*B.S.* 30 april 1908), waarvan artikel 1 luidt: “*Elke notaris ontslagnemer die, in zijn ambtsvervulling, zich verdienstelijk heeft gemaakt, kan door Ons gemachtigd worden tot het voeren van de titel ere-notaris.*” In artikel 2 geeft het K.B. de rechten aan die daaruit voortvloeien: 1. de algemene vergaderingen bijwonen van de Kamer der Notarissen van hun gewezen standplaats en 2. een raadplegende stem op deze vergadering. (2)

3. Het erenotariaat is geen recht, noch een gunst. Het is een toegekende of verdiende onderscheiding (3) die door de Koning kan worden verleend. Sinds de nieuwe Notariswet kan de eretitel geschorst of ontnomen worden bij wijze van hogere tuchtstraf. (4) Hogere tuchtstraffen behoren, ook voor erenotarissen, tot de bevoegdheid van de rechter. (5) Men kan zich afvragen of het ontnemen van de eretitel door de Koning thans nog tot de mogelijkheden behoort. Vroeger werd dit aanvaard, omdat er geen tuchtsancties voor erenotarissen in de *Ventôsewet* voorzien waren. Men nam aan dat de Koning de eretitel kon ontnemen op grond van het feit dat deze op foutieve gronden zou toegestaan zijn of indien de notaris na het ver-

1. Uit het arrest Raad van State nr. 170.882, 7 mei 2007, zie dit nummer van *Not. Fisc. M.* Dit arrest wordt gevolgd door arrest 174.310, 10 september 2007, waarbij het bestreden K.B. werd vernietigd in zoverre daarbij impliciet beslist wordt niet de machtiging te verlenen tot het dragen van de eretitel van het ambt.
2. Andere gevolgen van het bekomen van de eretitel beperken zich voornamelijk tot het kunnen deel uitmaken van o.m. de Commissie tot Toezicht op de Notariële Boekhouding en de – nog niet in werking gestelde – evaluatiecommissies voor de notariële stage.
3. C. HAUCHAMPS, *Droit Notarial*, Brussel, 1936, nr. 67.
4. Zie art. 97 c) Notariswet.
5. C. HOLLANDERS DE OUDERAEN, “Toekenning van de eretitel”, in P. VAN DEN EYNDE e.a. (ed.), *De vernieuwde notariswet*, dl. 2, *Handboek Organisatie van het Notariaat*, Brussel, 2005, 376.

krijgen van de eretitel zich niet zou gedragen zoals het een erenotaris past. (6)

Deze redenen zijn thans eerder aanleiding ofwel tot het instellen van een vordering tot vernietiging bij de Raad van State ofwel tot het vorderen van een hogere tuchtstraf. Door de wijziging van de Ventôsewet kan de Koning m.i. niet meer zelf op zijn besluit terugkomen, en moet in ieder geval een beroep gedaan worden op de rechter, al naar gelang welke grond men inroept, de administratieve of de burgerlijke rechter. (7)

4. Men leest in het K.B. op de toekenning van de eretitel aan notarissen dat de Koning het voeren van de eretitel *kan* toestaan. Dit houdt toch in dat dit voor de Koning geen verplichting is. De toekenning geschiedt omdat de ontslagnemende notaris zich, in zijn ambtsvervulling, verdienstelijk heeft gemaakt. Thans wordt algemeen aanvaard dat een notaris die gedurende ten minste 10 jaar zijn ambt correct vervuld heeft en in die tijd geen tucht- of andere straffen heeft opgelopen, deze titel krijgt. Nochtans staat dit niet met zoveel woorden in het K.B. geschreven. Het toekennen van de eretitel rust voor een groot deel op gebruiken. (8)

5. Het notariaat kent niet het onderscheid, zoals in de magistratuur, tussen eremagistraten en magistraten-emeriti. Eenieder die in de magistratuur op pensioen gaat, heeft in principe het recht op de titel eremagistraat, terwijl de eisen voor het emeritaat merkkelijk hoger zijn. Van verdienste is daar echter geen sprake.

6. Advocaten krijgen hun eretitel vanuit de Raad van de Orde in overeenstemming met artikel 436 Ger. W. zodra

6. C. HAUCHAMPS, *o.c.*, n° 69; *id.* 375.

7. *Contra*: C. HOLLANDERS DE OUDERAEN, *l.c.*

8. In Frankrijk wordt de toekenning van de eretitel geregeld bij artikel 27 van het Decreet 45-117 van 19 december 1945 betreffende het notarieel statuut. Dit artikel voorziet dat de titel erenotaris aan notarissen die bij hun ontslag 20 jaar dienst hebben (als notaris of deels in andere juridische beroepen) kan worden toegestaan door de procureur-generaal bij het hof van beroep, na advies van de Kamer van Notarissen en van de Regionale Raad. De Kamer van Notarissen en de Regionale Raad moeten op de vraag om advies van de procureur-generaal binnen de maand antwoorden, zo niet wordt hun advies vermoed gunstig te zijn.

In Nederland bestaat de titel erenotaris niet. Een notaris kan ontslag vragen en krijgt, indien er niets bijzonders aan de hand is, "eervol ontslag op verzoek". Al naar gelang de ernst van de zaak krijgt men als er iets bijzonders aan de hand is "ontslag", al dan niet op verzoek, maar geen eretitel (info van mr. K.A.J. VAN GEEST, bestuurssecretaris KNB).

In Québec moet men om de eretitel te kunnen verkrijgen (die wordt verleend door de Kamer van Notarissen) gedurende minstens 15 jaar notaris zijn, ontslag genomen hebben en geen tuchtstraffen hebben opgelopen (Règlement sur le Notaire Honoraire, R.Q. – c N.2r. 9.1).

ze tien jaar op het tableau van de orde zijn ingeschreven en het beroep van advocaat niet meer uitoefenen. Deze termijn van tien jaar kan in uitzonderlijke gevallen ingekort worden. Het is de regel voor de advocatuur dat er geen tussenkomst is van de Koning, wat voortvloeit uit de volkomen onafhankelijkheid van de advocatuur.

7. Het erenotariaat wordt thans anders ingevuld dan vroeger. Erenotarissen worden meestal nog vermeld op het briefpapier van hun opvolger (9), zeker indien het hun zoon of dochter is. Men komt nog veel erenotarissen tegen in het actieve notariaat; ze werken meestal in familieverband steeds verder alsof ze hun ontslag nooit gegeven hebben. In 1943 heeft de Kamer van Notarissen te Gent dit probleem eens aangekaart als strijdig met de principes van voorzichtigheid, confraterniteit en gereserveerdheid. De Kamer van Notarissen van Gent schrijft hierover zelfs: "Zo komt het zelfs voor dat de titel "erenotaris" vermeld wordt op hun ingangsdeur, op hun briefpapier enz. waar deze niet meer aangewezen is dan de melding van andere onderscheidingen en eretekens en enkel een begeerte naar notariële bedrijvigheid aanwijzen." (10) Wie na het ontslag wilde verder werken, moest zich tevredenstellen met de vermelding oud-notaris.

8. Het notariaat was een levenslang ambt. (11) Door de onzekerheid over de familiale opvolging en de vrije voordracht van een opvolger aan de Koning gingen notarissen vanaf de jaren '70, op een ogenblik dat de politieke samenstelling van de regering hun gunstig was, vroegtijdig hun ontslag aanbieden in het voordeel van een zoon of dochter. In die context bleef de erenotaris vaak de kapitein van zijn notarieel schip en was de opvolger vaak een tegeleide ambtsverlener. De tijd van de erenotarissen die zich volledig terugtrokken in hun emeritaat was voor velen voorbij. Ook nu nog blijven erenotarissen vaak werkzaam in het kantoor van hun opvolger. De Nationale Kamer van Notarissen is zich daar blijkbaar bewust van

9. Zie art. 1 Richtlijn "publiciteit" van de Nationale Kamer van Notarissen. Deze richtlijn is niet consequent. Enerzijds wil men alle vermeldingen die niet strikt te maken hebben met het notariškantoor verbieden, anderzijds laat men de vermelding toe van de erenotaris, die toch duidelijk het notariaat en het ambt verlaten heeft.

10. KFBN (ed.), Verslagen en Debatten van het Comité voor Studie- en Wetgeving, 1944, dl. 1, 168-169.

De Kamer gaat verder: "Het gaat van zelfs dat indien zulke uiterlijke tekenen van zakenbedrijvigheid laakbaar zijn, het feit van deze bedrijvigheid, bv. het gewoonlijk meewerken ter studie van opvolger door het ontvangen van publiciteit, het opzoeken van zaken en cliënten rechtstreeks tegen alle regelen toepasselijk aan de erenotarissen indruist."

11. Zie A. VAN DEN BOSSCHE, "Ontslag. Geven of krijgen?" *T. Not.* maart 2007, 129-133.

en heeft in haar reglement over de notariële deontologie, regels hierover opgesteld. (12)

9. Men kan zich afvragen of het correct vervullen van een openbaar ambt gedurende een minimumtermijn op zich een voldoende verdienste is voor het toekennen van de eretitel. Voor magistraten en advocaten wel. Daar bepaalt de wet niets betreffende het zich verdienstelijk maken. Voor advocaten kan het reglement van de balie hierin voorzien. (13) Bepaalt artikel 1 van het K.B. van 27 april 1908 niet uitdrukkelijk “*die, in zijn ambtsvervulling, zich verdienstelijk heeft gemaakt*” als voorwaarde voor het verlenen van de machtiging tot het voeren van de eretitel. Zich verdienstelijk maken betekent: iets doen waarvan de ander voordeel heeft; prijzenswaardig, lofwaardig, goed, degelijk, zonder daarom te moeten uitblinken. (14) De gewone correcte uitvoering van het ambt volstaat daartoe m.i. niet, er moet iets meer zijn, een bijzondere inspanning, hetzij voor de maatschappij, hetzij voor het corps en dit binnen de uitoefening van het ambt. Wat men daarnaast doet, kan op een andere wijze beloond worden of men kan eenvoudig aanvaarden dat niet voor alles een eerbetuiging nodig is.

10. Het verlenen van de eretitel volgt thans een bij gewoonte vastgestelde procedure. De ontslagnemende notaris moet in principe aan de Koning vragen de eretitel van zijn ambt te mogen voeren. Hoe kan de Koning anders weten dat men dit verlangt? Het betreft immers een machtiging, die men toch maar verleent indien er om gevraagd wordt. Aangezien de erenotarissen in de Notariswet onder het toezicht blijven van Kamer van Notarissen en zelfs kunnen worden gevat door een hogere tuchtstraf, lijkt het niet evident dat iedereen deze machtiging zomaar wenst te krijgen. Men kan ook gewoon stoppen met notaris-zijn. (15)

Het verlenen van de machtiging tot het voeren van de eretitel wordt voorafgegaan door een informatievraag van de Minister van Justitie. De vraag wordt gesteld via het parket-generaal en het parket van de procureur des Konings. Vóór de wijziging van de Ventôsewet was het gebruikelijk dat de procureur des Konings het advies inwon van de Kamer van Notarissen. Dit wordt thans niet meer

gedaan. Het zou echter meer dan nuttig zijn. Alleen de Provinciale Kamer van Notarissen heeft een algemeen zicht op de verdienstelijkheid van een notaris in de uitoefening van zijn ambt. Alleen de Provinciale Kamer weet of een notaris grote of kleine tuchtstraffen heeft opgelopen. Het voorbijgaan aan het advies van de Provinciale Kamer kan tot gevolg hebben dat de eretitel verleend wordt aan oud-notarissen die daarvoor eigenlijk niet in aanmerking komen. Anderzijds kan het zijn dat geen rekening wordt gehouden met grote verdiensten die van aard kunnen zijn kleine fouten, die dan weer wel aan het parket bekend zouden zijn, door de vingers te zien.

Indien de Koning de machtiging verleent, na daartoe te zijn aangezocht, hoeft het besluit niet gemotiveerd te zijn. Indien de machtiging niet wordt verleend, omdat ze niet gevraagd werd, moet de Koning zich evenmin verantwoorden. Anders zou het zijn, moest het verzoek tot voeren van de eretitel niet worden ingewilligd; dan mag van de Koning verwacht worden dat het besluit gemotiveerd wordt. (16)

HOLLANDERS (17) stelt dat de Koning niet verplicht is, zoals gebruikelijk is, de machtiging tot het voeren van de eretitel in het ontslagbesluit op te nemen. De Koning zou de machtiging later kunnen geven, wanneer het bezwaar dat de machtiging niet mogelijk maakt, zou opgeheven worden.

11. Dit gebeurde blijkbaar in de ontslagprocedure die aanleiding heeft gegeven tot het arrest van de Raad van State. De Raad van State stelt dat deze handelwijze impliciet de beslissing inhoudt dat niet wordt ingegaan op de vraag van verzoeker om de eretitel van zijn ambt te mogen dragen. Dit vormt voor de Raad van State een moreel, ernstig én moeilijk te herstellen nadeel voor de betrokken notaris (zie 7.3 in het arrest). Bovendien wordt de ontslagnemende notaris daardoor de deelname ontzegd aan een aantal aspecten van het notarisambt, wat een bijkomend ernstig nadeel vormt.

De verzoekende partij in de procedure werpt op dat de omstandigheid dat de eretitel niet onmiddellijk mag worden gevoerd, de gewezen notaris per definitie verdacht maakt en hem tot voorwerp van minachting maakt. Het niet-verkrijgen van de eretitel zou voor de uittrekkende notaris een schandvlek, een blaam en een publieke oneer uitmaken (zie 7.1. in het arrest).

Dit alles kan correct zijn, op voorwaarde natuurlijk dat de ontslagnemende notaris gevraagd heeft om de eretitel van zijn ambt te mogen voeren. Indien hij deze vraag niet stelde, dan was er ook geen probleem. Het vragen van de machtiging is alleen de Koning en de ontslagnemende notaris bekend, niemand anders. Gaat de verzoeker dan niet wat ver om daaraan zulke grote gevolgen toe te kennen?

12. Nationale Kamer van Notarissen, *Deontologische Code*, 22 juni 2004, K.B. 21 september 2005, *B.S.* 3 november 2005, art. 41 en 42.

13. Art. 436 Ger. W.

14. Zie van Dale, *Groot Woordenboek de Nederlandse Taal*, s-z, v^o verdienstelijk.

15. C. HOLLANDERS DE OUDERAEN, *o.c.*, 375 deelt mee dat thans het Ministerie van Justitie uit eigen beweging de adviezen opvraagt voor het verlenen van de eretitel wanneer de notaris ontslag krijgt wegens het bereiken van de leeftijd. Het zou m.i. juist zijn moest de minister dit maar doen indien de op leeftijd gekomen notaris een verzoek doet, conform artikel 1 van het K.B. van 27 april 1907, om gemachtigd te worden de eretitel te dragen.

16. *Id. l.c.*

17. *Id. l.c.*, noot 93.

12. Indien de Koning aan het verzoek voorbijgaat, kan hij dit eigenlijk niet beter doen dan op de wijze die momenteel gebruikelijk is. Men verleent ontslag en spreekt niet over de eretitel. Dit houdt in dat de machtiging niet werd verleend, maar evenzeer – zoals de Belgische Staat in de procedure terecht opwierp – niet geweigerd.

13. Er zijn geen directe voordelen aan het dragen van de eretitel. Buiten het notariële corps is de eretitel enkel een blijk een correcte ambtsvervulling gedurende een minimale termijn. En dan nog, over de correcte ambtsverlening bestaat (nog) geen controle. De redenen waarom een notaris de eretitel niet of niet onmiddellijk toegekend krijgt, vinden meestal hun oorzaak in een procedure waarin hij zijdelings betrokken is en zelfs geen veroordeling opliep. De mogelijkheden die als gevolg van de eretitel voor de erenotaris openstaan, zijn eveneens beperkt: het bijwonen van de algemene vergadering en het deel uitmaken van bepaalde commissies binnen het corps, is niet bepaald een beloning. De meeste erenotarissen bedanken voor deze eer.

14. Het arrest gaat ervan uit dat het niet-verlenen van de machtiging aan een even groot zorgvuldigheidsbeginsel moet beantwoorden als het toekennen ervan. Men kan zich daarbij afvragen of het niet juist van een grote zorgvuldigheid getuigt de beslissing uit te stellen. Is het niet veel erger voor een erenotaris om nadien te moeten vernemen dat zijn eretitel wordt ontnomen? En in hoeverre kan de Koning de eens toegekende eretitel zelf nog ontnemen?

15. Indien men het toekennen van de eretitel juist zou invullen en hem enkel voorbehouden aan diegenen die zich écht verdienstelijk gemaakt hebben, dan zou het probleem onbestaande zijn. Door de eretitel aan iedereen toe te kennen, heeft men de situatie gecreëerd waarbij het niet-verkrijgen van de eretitel, zoals het arrest stelt, voor de uittredende notaris dan ook een schandvlek, een blaam en een publieke oneer (7.1.) is. Aangezien uit de dossierstukken blijkt dat het onderzoek in de zaak waaruit het voorbehoud voor het toekennen van de eretitel is voortgekomen, nog jaren zal aanslepen, ontstaat er volgens de Raad van State een dreiging van een onherstelbare ernstige morele schade.

16. De Raad van State heeft in het gepubliceerde arrest de schorsing bevolen van het bestreden K.B.; bij een navolgend arrest van 10 september 2007 werd het K.B. betreffende dit onderdeel vernietigd. (18) Uiteindelijk is de ontslagnemende notaris nog steeds geen erenotaris. De Raad van State heeft iets vernietigd dat er slechts impliciet niet was. De Raad van State kan geen besluit nemen om het voeren van de eretitel te machtigen. Dit hoort te

rug tot de bevoegdheid van de Koning en zolang die niets doet, zal de oud-notaris moeten blijven wachten. Misschien moet hij best een nieuw verzoek tot machtiging richten aan de Koning, zodat deze toch opnieuw met de vraag geconfronteerd wordt.

17. Misschien dient men de notariële eretitel eens te herbejken. De basis ervoor wordt dit jaar 100 jaar en kadert in een volledig andere tijd en een ander notariaat. Hierbij zou het wenselijk zijn de eretitel te herwaarderen in de zin dat hij geen automatisme wordt, maar eerder een morele beloning voor diegene die in de uitoefening van zijn ambt iets “meer” gedaan heeft dan de ander. Daarnaast zou het advies van de Provinciale Kamer van Notarissen doorslaggevend moeten zijn. (19) Alleen te rade gaan bij de procureur des Konings was misschien de onzorgvuldigheid van de Koning in deze zaak.

18. Men zou kunnen voorstellen ontslag te verlenen als volgt: 1) eervol ontslag op verzoek van de titularis; 2) eervol ontslag (zonder verzoek, doordat men de leeftijds-grens bereikt), 3) ontslag op verzoek (niet eervol, maar wel op eigen verzoek van de titularis) en 4) ontslag (niet eervol en niet op eigen verzoek). Daarnaast zou degene die zich verdienstelijk heeft gemaakt in de uitoefening van zijn ambt gemachtigd kunnen worden de eretitel ervan te voeren. De erenotaris zou erdoor geherwaardeerd worden, waarbij men ook eens zou moeten nadenken over de eretitel voor kandidaat-notarissen, geassocieerde notarissen of plaatsvervangende notarissen, nieuwe spelers op het notarieel veld, die ooit ook eens hun ontslag gaan geven of krijgen.

A. Van den Bossche
Notaris te Vorselaar

ANTWERPEN 24 APRIL 2006

NOTARIËLE AANSPRAKELIJKHEID – NALATENSCHAP – ONDERSCHIED AANGIFTEPLICHT EN Plicht tot betaling van successierechten – FOUT NOTARIS – INTRESTEN EN BOETEN – CAUSAAL VERBAND

Indien een notaris gelast wordt met het opstellen van een aangifte van nalatenschap, dient hij ervoor te zorgen dat dit gebeurt binnen de door het Wetboek van Successierechten voorziene aangiftetermijn, zodat de erfgenamen de aangifte van nalatenschap tijdig kunnen indienen. Doet hij dat niet, dan begaat hij een fout die in causaal verband staat met de door de erfgenamen geleden schade, namelijk de opeisbaarheid van boeten.

18. Zie noot 1).

19. Zie *supra*, nr. 10.